

УДК 811. 161. 2'367. 625

I 22

Костянтин ІВАНОЧКО

**НАГОЛОСОВІ ОСОБЛИВОСТІ
СУФІКСАЛЬНИХ ВЕРБАТИВІВ НЕДОКОНАНОГО ВИДУ
СУФІКСАЛЬНО-КОРЕНЕВОГО АКЦЕНТНОГО ТИПУ
В ПІВДЕННО-ЗАХІДНОМУ НАРІЧЧІ
УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ**

У статті проаналізовано акцентуаційні особливості суфіксальних вербативів дев'ятого структурного класу (з тематичним суфіксом -и-), що характеризуються процесуальною, частково – відзвуковою, ітеративною семантикою, як і граменою недоконаного виду. Більшість з них семантично, морфологічно й акцентуаційно закорінена в мову праслов'янської спільноти. Усі вони демонструють парокситонну акцентуацію у презенсних формах. Бойківські й закарпатські говірки відзначаються співвіднесеністю акцентуації презенсної форми першої особи однини з південними говорами, варіантами української літературної мови, як і сучасної, – наголошенням флексії.

***Ключові слова:** акцентуація, акцентний тип, акцентна парадигма, парокситонований наголос.*

***Постановка проблеми.** Оскільки слов'янська прабатьківщина внаслідок безперервних міграційних процесів зазнавала модифікацій, то й співжиття на одній території представників різних племен, слов'янських і неслов'янських, часто ставало звичним явищем. На величезних просторах відбувався «безперервний процес симбіозу етносів...» [12, 28]. Слов'янські ж племена теж «не сиділи спокійно на одному місці, але часто рухались, шукаючи вигідніших просторів» [11, 55]. Це не*

могло не відбитися на мовних системах, як і на їхніх рівнях та підрівнях. О. Шахматов був переконаний, що українська мова, як і інші слов'янські, ще на праслов'янському ґрунті характеризувалася діалектною стратифікацією [13, 12]. На думку О. Царука, «є всі підстави для визнання більшості слов'янських племен ще праслов'янським явищем» [12, 22].

У системі української мови південно-західні говори давно усталили собі особливе місце. Вони характеризуються закоріненістю не тільки в праслов'янську спільноту (антську й словенську підгрупи), але й праіндоєвропейську. У граматичній системі сучасної української літературної мови, як і досліджуваного наріччя, дієслово разом із іменником є базовими морфологічними класами.

Наголосова система дієслова пов'язана не лише з семантико-граматичною й лексико-семантичною його природою, але й процесами етногенезу носіїв говірок, що забезпечує мотивацію наголосової відміни графемно й семантично тотожних вербативів суміжних говорів і говірок у структурі одного говору, чи акцентуаційної співвіднесеності означених мовних одиниць, належних до дистантних в ареальному відношенні говорів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Акцентологічні студії з сучасної української літературної мови зазвичай здійснюють у двох аспектах – фонетичному й морфологічному [1, 11]. Опис акцентної системи дієслів, як і інших морфологічних класів, сучасної української літературної мови (на морфологічних засадах, сформованих ще О. Потєбнею) здійснив В. Винницький [1, 22]. Акцентолог присвятив окрему розвідку парокситонній акцентуації презенсної форми першої особи однини вербативів, у якій на тлі ілюстративного матеріалу, що репрезентує українські діалекти та слов'янські мови, проаналізував час, шляхи і причини виникнення в українській мові парокситонези, наголосивши на тенденції до її усталеності в сучасній літературній мові [2, 40].

За останнє десятиріччя діалектна акцентологія поповнилася дослідженнями з проблем наголошування дієслів південно-західних говорів, в основу яких покладено, окрім зазначених вище, і семантико-грама-

тичні, семантико-стилістичні, етимологічні й фонетичні критерії [3]. Акцентуаційні особливості суфіксальних дієслів неодноразово ставали предметом наукових студій автора. Це передусім дослідження з проблем наголошування вербативів таких акцентних типів: частково кореневого [6;7], частково суфіксального [4; 6], рухомого (у межах реляційного суфікса *-ува-*) [9], суфіксально-флексійного (відсубстантивні деривати із суфіксом *-и-*) [10], суфіксально-кореневого (деривати недоконаного виду із тематичним суфіксом *-а-* [8], поодинокі деривати з результативною графемою із тематичним суфіксом *-и-* (*лишити*) [5] та семантикою довготривалості із тематичним суфіксом *-а-* (*лунати*) [6].

Суфіксальні ж вербативи-ономатопи (гомональні, бестіальні, предметні) та деривати п'ятого структурного класу (з тематичними суфіксами *-а-*, *-и-*) на означення процесів впливу на об'єкт (суб'єкт) суфіксально-кореневого акцентного типу в сучасній українській літературній мові характеризуються наголошеністю: в інфінітиві – суфікса класу основи; у формах першої особи однини презенсу й імперативних – флексій, що виводяться від того ж тематичного суфікса; в інших презенсних формах – кореня [1, 360].

Акцентуація вербативів суфіксально-кореневого (із суфіксами *-і-*, *-ну-*), коренево-флексійного, суфіксально-флексійного (С1Ф) наголосових типів становлять дослідницьку перспективу.

Предметом дослідження є акцентуаційні особливості суфіксальних вербативів з процесуальною семантикою недоконаного виду дев'ятого структурного класу (із суфіксом основи *-и-*), окрім дериватів з повноголосними формами, суфіксально-кореневого наголосового типу.

Мета статті – виявити співвіднесеність суфіксально-кореневої акцентуації означених дієслів із їх пізньопраслов'янськими акцентними парадигмами; з'ясувати роль південно-західного наріччя у процесі формування покликуваного акцентного типу дієслів в українській мові. Поставлено **завдання**: потвердити акцентуаційну співвіднесеність означених дериватів із семантико-граматичними, лексико-семантичними, етимологічними й фонетичними їх особливостями; порівняти наголосову специфіку покликуваного типу вербативів досліджуваного наріччя з їхнім акцентуаційним малюнком у південних говорах, обидвох

літературних стандартах української мови та сучасній українській літературній мові; виявити в них наголосову своєрідність, як і відмінності, пояснивши причини.

Серед зазначених дериватів виокремлюються деномінативи й девербативи дев'ятого структурного класу (з тематичним суфіксом *-и-*) процесуальної, рідше – відзвучової, семантики.

З акцентуаційного погляду вони характеризуються наголошеністю тематичного суфікса у формах інфінітива, минулого й майбутнього часу, як і кореня – у презенсі. У південних говорах, південно-східному варіанті української літературної мови, як і сучасній українській, презенсна форма першої особи однини репрезентує флексійну акцентуацію. Частина дієслів зазначеного типу в літературних стандартах української мови відзначається відмінністю наголосових типів, зумовлених, на перший погляд, специфікою наголосових систем української мови – галицької й південно-східної, а насправді – позамовними чинниками.

Щодо продуктивності вживання, то вербативи з тематичним суфіксом *-и-*, порівняно з дериватами із суфіксом *-а-*, виявляють вищий її ступінь. Більшість серед них становлять дієслова, що акцентуаційно закорінюються в окситоновану й рухому пізньопраслов'янські акцентні парадигми. До них долучаються й пізніші, власне українські, рідше – запозичені, деривати. Усі вони, як і ономатопи, в інфінітивній формі зберігають наголошеність тематичного суфікса, а в презенсі, крім першої особи однини, – кореня.

Вербативи, акцентуація яких закорінюється в пізньопраслов'янську окситоновану парадигму, належать до меншості. Їм властива процесуальна семантика переміщення, впливу на об'єкт (суб'єкт), виявлення почуттів та ін. (тут і далі «короткість» ілюстративного матеріалу зумовлена обсягом статті): *білу́ти* < **běliti* **bělītь* (a.p.b.) < **bělъ* (a.p.b.) [Скл.: 309]; *грозі́ти* < **groziti* **gr'ozītь* (a.p.b.) < **grozá* (a.p.b.) [Скл.: 158]; *кормі́ти* < **kьr̥miti* **kьr̥mītь* (a.n.b.) [Скл.: 161]; *любі́ти* < **l'ubiti* **lúbītь* (a.p.b.) [Скл.: 158]; *міні́ти* < **mēniti* **mēnītь* (a.p.b.) [Скл.: 159]; *моли́ти* < **močiti* **móčītь* (a.n.b.) [Скл.: 159]; *мочи́ти* < **močiti* **móčītь* (a.n.b.) [Скл.: 159]; *палі́ти* < **pāliti* **pálītь* (a.n.b.)

[Скл.: 159]; *просі́ти* < **prositi* **pr¹osītь* (a.n.b.) [Скл.: 159]; *робі́ти* < **rōbīti* **rōbītь* (a.n.b.) [Скл.: 159]; *сві́тити* < **svēliti* **svēlītь* (a.n.b.) [Скл.: 159]; *селі́ти* < **seliti* **s¹elītь* (a.n.b.) [Скл.: 159]; *служі́ти* < **slūžiti* **slūžītь* (a.n.b.) [Скл.: 159]; *суді́ти* < **sōditi* **sōdītь* (a.n.b.) [Скл.: 159]; *щени́ти* < **ščepiti* **šč¹epītь* (a.n.b.) [Скл.: 159].

Заслуговують на увагу деривати родів дії на означення процесів переміщення, рідше – впливу на об’єкт (суб’єкт) з ітеративною різновекторною семантикою, що виявляють семантичну співвіднесеність з однокореневими дієсловами восьмого структурного класу на означення цілеспрямованості процесів суфіксально-флексійного типу акцентуації: *ході́ти* / *йти* < **xoditi* **x¹odītь* (a.n.b.) < **xōdь* [Скл.: 310]; *воді́ти* / *вести* < **voditi* **v¹odītь* (a.n.b.) [Скл.: 160]; *возі́ти* / *везти* < **voziti* **v¹ozītь* (a.n.b.) [Скл.: 160]; *гоні́ти* / *знати* < **goniti* **g¹onītь* (a.n.b.) [Скл.: 158]; *носі́ти* / *нести* < **nositi* **n¹osītь* (a.n.b.) [Скл.: 159].

У структурі дериватів означеного типу є вербативи, що потверджують однаковий ступінь продуктивності в обидвох підгрупах говорів південно-західного наріччя (карпатській і наддністрянсько-буковинській), як і в південних говорах української мови та літературних стандартах української мови, а отже й у сучасній українській: *возі́ти*, *во́зу*, *во́зит*, *возі́*; *po=voženoj* «возити»; *vω=vozíti*, *vω=vóзу*, *vω=vózit* «вивозити» [СКУТГ: 205]; *возі́тис’я* [возі́тис’а], *во́жус’а*, *во́зис’а* «кататися на чому-небудь»: *Тот д’итва́к хут’ кул’ко бы с’а возі́в на бі́цігл’ах* [Саб.: 40]; *возі́ли* [УГР: 339], *во́зимо* [УГР: 189]; *возі́т’і*, *-з’у* «возити» [ДСсБ: 13]; *возі́ли* «возити» [Гов. Кел.: 346]; *возі́ти*, *повезу́* «терпіти»: *Хоч на собі повезу́, да вже!* «хоч сам терпітиму, зате дам про себе знати». *Пона́ возі́ти в ре́шеті* «обманювати (під час сповіді)» [Б. – Нос.: 83], *возі́ти*, *вожу́*, *-зиш* «возити» [Грінч. I: 248]; *возі́ти*, *вожу́*, *во́зиш*, *во́зять* [Гол.: 63]; *возі́ти*, *вожу́*, *во́зиш*: 1. «переміщати, пересувати, доставляти кого-, що-небудь машиною, возом і т. ін.». 2. «волочити, тягати що-небудь» [СУМ I: 248]; *гоні́тис’я*: 1. «слабо стояти на ногах», «хитатися»: *Парта с’а гоні́т*.

2. «брижатися»: Вода с'а гонит в мисці. [СБГ I: 183], *ḡonítí, ḡónu, ḡónit* «гнати» > *ḡnati* [СКУТГ: 87]; *honyty*: 1. «bies, gonic». 2. «parować się»: *Baran honyt wiwsi*. [SH: 72]; *ḡonítmisi* «виявляти статеву охоту (про овець, кіз, собак) [СГГ: 47]; *ḡonítmisi'i* «паруватися (сука)» [ДСсР: 38], *ḡonítmisi*: 1. «бігатисі». 2. «курварити» [СГГБ: 52]; *ḡonítu* [Жел.: 151]; *ḡonítися, -ню́ся, -нишся*: 3. «паруватися (про деяких тварин)» [Гр. I: 30], *ḡonítu, -ню́, -ниш* [Голоск.: 80]; *ḡonítu(ся), -ню́(ся), -ниш(ся)* [Орф.: 15]; *molítu* «благати»: Сам соколойко кричит – *molit*, не стріл'ай мене [СБГ I: 450], *molítu (s'a), mól'u (s'a), mólit (s'a)* «моли-тися; говорити заклинання»: *A dále prejšǒw p'ír ta tújkω molíw; To wsé «suráxa tu» molíli s'a* [СКУТГ: 124]; *molítu* [УГР: 200], *мóлитс'а* [УГР: 201], *моли́си* [УГР: 201]: *Сисбúду Бо́гу моли́ти, л'уде, ка́же, та шос ми хот' дадúт íсти* [УГР: 200], *мóлитс'а*: *Коли́ начина́ют дой́ти, та один з грома́ди мóлитс'а* [СГГР: 150]; *моли́тис'и* «муркотати (кіт)» [ДСсР: 63], *моли́ти* «просити ся» [Жел.: 450]; *моли́тися, молю́ся, мóлишся, мóляться* [Гол.: 217]; *моли́ти(ся), -лю́(ся), -лиш(ся)* [Орф.: 378]; *просі́ти, про́шу* «просити чогось» [СБГ II: 154]; *просі́ти* [УЗГ: 26 (у.)]; *просі́ти* [СГГР: 111]; *про́шу* [УЗГ: 107 (б.)]; *про́се* [УГР: 339]; *просі́ла* [УГР: 369]; *просі́ли молоді́й тáта і ма́му* [Гов. Заст.: 340]; *просі́ти, про́шу, про́сиш, -сять* [Гол.: 327]; *ході́ти, хóджу, хóдиме(о), хóдим, ході́у, -у́-йем, -в'-ем, -у́-йім, -в'-ім, ході́ли* «ходити» [СБГ II: 343 – 344]; [*xodítí*], *хóџи, хódit, xodí, ро=хоџénωj* «ходити», (*i*)*s=xodítí* «зходити», (*i*)*s=xodítí s umá* «сходити з розуму», *pri=xodítí* «приходить», *vω=xodítí* «виходити»; *ros=xodítí s'a, s'a rosxód'at* «розходитися, розводиться (про подружжя)» [СКУТГ: 206]; *ході́ти* [УЗГ: 31 (у.)], *хóдим* [УЗГ: 166 (м.)], *хóд'ам* [УЗГ: 163 (м.)]; *ході́ти*: 1. «їздити». 2. «рухатися» [СГГ: 202]; *хóд'ê, хóдúт, ходили* [УГР: 360]; *хóжум* [УГР: 365]; *ході́ла* [УГР: 193]; *ході́ти* [НРС: 267]; *хóд'ê, ході́ла* [Гов. Хот.: 355, 352]; *ході́ти, хóджу, хóдиш* [Жел.: 1042], *ході́ти, хóджу, хóдиш, хóдять* [Гол.: 426].

Цікаво, що вербатив із семантикою впливу на об'єкт *робити* в бойківських говірках у презенсних формах першої особи однини й множини репрезентує варіантне наголошування – кореневе і флек-

сійне, останнє з яких є атиповим для дериватів з давньою окситонованою акцентною парадигмою: *робі́ти* (скрізь), *-бе́ти*, *робі́ти*, *-тойки*, *ро́бїу*, *ро́бл'у*, *робл'у́*, *ро́биме*, *-ме́*, *-мо*; *робіу́*, *-буу́-ем*, *-бу́ли-с'ме*, *-бу́ли-с'мо*, *робі́ли*, *робі́ли-с'те* «робити» [СБГ II: 179]; *robítì*, *róbl'u*, *róbit*, *robí*, *roblén'oj* «робити, працювати»; *(i)z=robítì*, *(i)z=roblén'oj* «зробити»: *Já ws'ó zrobíw. na=robítì* «наробити», *vó=robítì* «виготовити, виробити (шкуру, шкіру)» [СКУТГ: 160]; *робі́ти*, *ро́бл'у* [УЗГ: 30 (у.), 117 (в.)]; *робі́ти* [УГР: 194]; *ро́бїу* [УГР: 338, 365], *ро́бїиш* [УГР: 371]; *ро́бит* [УГР: 170], *ро́бл'е́*, *ро́бе* [УГР: 179, 357]; *робі́ти*: 1. «робити». 2. «працювати» [СГГ: 163]; *робі́ти* [Гов. Хот.: 344], *ро́бл'а* [Гов. Стор.: 354]; *робі́ти* «працювати» [ДСсР: 7]; *робі́ти* «працювати» [НРС: 229]; *робі́ти*, *роблю́*, *ро́бїиш*, *-ить* [Гол.: 342]; *робі́ти*, *-блю́*, *-бїиш*, *-блять* [Орф.: 647].

У досліджуваному наріччі єдине дієслово аналізованого типу засвідчує акцентуаційні розбіжності. Так, локальна північнонаддністрянська говірка, галицький літературний стандарт української мови, зрештою, й сучасна українська, потверджують у ньому суфіксально-кореневу акцентуацію: *шчипі́ти* «прививати під кору, привити» [ДСсР: 34, 102], *щепі́ти* «щепити дерево, щоб воно краще плодоносило». По-пол. також [Б.-Нос.: 404], *щепі́ти* [Жел.: 1104], *щепі́ти*, *щеплю́*, *ше́пиш*, *-плять* [Гол.: 446], *щепі́ти*, *-плю́*, *-пиш* «те саме, що прищеплювати» [СУМ XI: 581]. Бойківські ж говірки репрезентують його з кореневим наголошуванням, а південно-східний варіант української літературної мови – із суфіксально-флексійним: *щепі́ти* «відірвати» [СБГ II: 394]; *щепі́ти*, *-плю́*, *-піш* «прищеплювати (дерево, віспу)» [Гр. IV: 524] (засвідчена в покликуваному джерелі флексійна акцентуація презенсних форм, окрім першої особи однини, означеного деривата є, очевидно, технічною помилкою укладачів чи редактора, оскільки похідні його вербативи зареєстровані із суфіксально-кореневим наголошуванням: *нащепі́ти*, *-плю́*, *пиш* «прищепити (декілька)» [Гр. II: 536], *прищепі́ти*, *-плю́*, *пиш* «прищепити» [Гр. III: 454]).

Однак більшість дієслів означеного структурного типу, що в південно-західних говорах української мови, як і її літературних стандартах, характеризуються суфіксально-кореневим наголошуванням,

у пізньопраслов'янській спільноті виявляли рухому акцентну парадигму: *буді́ти* «будити, пробуджувати від сну» < **būditi* **būdītь* (a.n.c.) [Скл.: 160]; *зуді́ти* < **gōsti* **gōdetь* (a.n.c.) [Скл.: 169]; *дарі́ти* «дарувати» < **dāriti* **dārītь* (a.n.c.) < *dârь* (a.n.c.) [Скл.: 311]; *диві́ти* < **diviti* **divītь* (a.n.c.) [Скл.: 160]; *ділі́ти* < **děliti* **dělītь* (a.n.c.) [Скл.: 160]; *дрочі́ти* «дратувати» < **dročiti* **dročītь* (a.n.c.) [Скл.: 160]; *душі́ти* [Жел.: 211] < **dušiti* **dušītь* (a.n.c.) [Скл.: 160]; *жури́ти* < **žūriti* **žūrītь* (a.n.c.) [Скл.: 162]; *золи́ти* < **zoliti* **zolītь* (a.n.c.) < **zolá* (a.n.c.) [Скл.: 162, 313]; *кочи́ти* < **kositi* **kosītь* (a.n.c.) [Скл.: 161]; *криші́ти* < **kršiti* **kršītь* (a.n.c.) [Скл.: 161]; *ліни́ти* «ліпити» < **lěpiti* **lěpītь* (a.n.c.) [Скл.: 161]; *сади́ти* < **sāditi* **sādītь* (a.n.c.) < **sādь* (a.n.c.) [Скл.: 312]; *соли́ти* < **soliti* **solītь* (a.n.c.) < **sōľь* (a.n.c.) [Скл.: 313]; *топиту* «топити (смалець)», «топити (у воді)», «розпалювати пічку» < **tōpiti* **tōpītь* (a.n.c.) < **tōpь* (a.n.c.) [Скл.: 313]; *учі́ти* «навчати» < **učiti* **učītь* (a.n.c.) [Скл.: 162]; *ціди́ти* «цідити» < **cēditi* **cēdītь* (a.n.c.) [Скл.: 160]; *чині́ти*: 1. «родити». 2. «робити що-небудь» < **čīniti* **čīnītь* (a.n.c.) [Скл.: 160].

До найбільш продуктивних зараховуємо ті, що репрезентують обидві підгрупи південно-західного наріччя, як і обидва літературні стандарти української мови та сучасну українську: *золи́ти* «пробирати до кісток (про мороз)» [СБГ 3: 292]; *золи́ти*: 1. «парити білизну в золі». 2. «тиснути, пекти (про мороз)» [СБГ I: 318]; *золи́ти* «випарювати водним настоем попелу пряжу, білизну» [СГГ: 83]; *золи́ти* «випарювати білизну гарячою водою пропущеною через дерев'яний попіл» [СГГБ: 82]; *золи́ти* «мочити білизну перед пранням» [МСГГ: 73]; *зо́лимо* [УГР: 179, 359]; *золи́ти* «парити лугом білизну в жлукті» [ПБГГ: 32]; *золи́ти* [Жел.: 312]; *золи́ти*, -лю, лиш «випарювати» [Гр. II: 178]; *золи́ти*, -лю́, лиш [Гол.: 149]; *золи́ти*, -лю́, лиш [Орф.: 278]; *топи́ти*, -ти^і, -плéно «палити під кухонною плитою, в кухні». Пор. рос. *топить*. [СБГ II: 296]; *topiti*, *tópl'u*, *tópit*; *topí*; *natoplénovj* «палити (пічку); розтоплювати (смалець)» [СКУТГ: 188]; *topiti*, *tópl'u*, *tópit*; *topí*; «топити (у воді)»; *utopiti s'a* «утонутися, утонитися» [СКУТГ: 188]; *топи́ти* «стоплювати сало» [МСГГ: 194], *топи́тис'і*

«танути (лід)» [ДССР: 86]; **топіти**, -плю, -пиш (із трьох значеннями) [Жел.: 974], **топіти**, -плю́, -пиш: 1. «топити, втоплювати». 2. «напалювати (піч)». 3. «плавити, витоплювати, розігрівати, розтоплювати» [Гр. IV: 273]; **топіти(ся)**, -плю́(ся), -пиш(ся), -пить(ся) [Орф.: 759]; **чиніти**, **чиниш**, **чійни** «робити» [СБГ I: 369]; **чійни** [УЗГ: 69 (б.)]; **czynuty**: **czynuty**: 1. «robić, pr. kierse». Пор. **uczynuty**. [SH: 37]; **чиніти**: 1. «родити». 2. «робити що-небудь» [СГГ: 212], **чійне** [УГР: 199], **чиніти**: 1. «робити». 2. «чистити (пшеницю, жито решетом)». 3. «луштити (квасоллю)». 4. «збирати (колоски, соломку зі змолоченої пшениці, жита)». 5. «виправляти шкіру». 6. «ремонтувати взуття». 7. «розчиняти (тісто)» [НРС: 273-274]; **вчиніти** [Жел.: 132], **чиніти**, **чиню́**, **чійниш**, **чійнять** [Гол.: 435], **чиніти**, -ню́, -иш [Орф.: 837]; **вчиніти**, -ню́, -иш [Орф.: 136].

Серед вербативів аналізованого акцентного типу засвідчується декілька предметних дериватів-ономатопів із семантикою довготривалості, що, однак, не виявляють семантико-дериваційної співвіднесеності з однокореновими вербативами одноразової семантики, характерної для відзвукових ітеративів із суфіксом -а-: [**zvonítí**]: **zvon'ú**, **zvonít** «дзвонити (про дзвін); дзвоніти (в дзвін)» [СКУТГ: 213]; **дзвоніти** [УГР: 366 (г.)], **звон'ít** [УГР: 366 (г.)]; **дзвоніти** [Жел.: 180]; **дзвоніти**, -ню́, -иш: 1. «дзвонити». 2. «дзвеніти, брязкати». 3. «розголошувати» [Гр. I: 378]; **дзвоніти**, -ню́, -иш [Гол.: 96] <*zvonítí *zvoít' (a.n.c) < **zvōń** «дзвін» (a.n.c) (Скл.: 313); **казіти** «псувати, нищити» [СГГ: 90], **казіти** 1. «бити» (посуд, яйця, скло). 2. «псувати» [СБГ I: 335], **казіти**, **кажу́**, **казіш**: 1. «бити (горнець, шибу)». 2. «псуватися» [Жел.: 330], **казіти**, **кажу́**, -зиш «псувати, спотворювати» [Гр. II: 207], **казітися**, **кажу́ся**, **казішся** [Гол.: 162], **казітися**, **кажу́ся**, **казішся** [Орф.: 294], **казіти** «псувати, спотворювати», пол. **kazić** «псувати», чеськ. **kaziti** «псувати, розбецувати»; – псл. **kaziti** «зникати, гинути» [ЕСУМ II: 342] < *kāziti *kāzīt' (a.n.c.) [Скл.: 161].

З погляду лексико-семантичних процесів, як і акцентуації, цікавим виявився відзвуковий вербатив з процесуальною семантикою довготривалості **гудити**, що також потверджує закоріненість у пізньо-

праслов'янську рухому акцентну парадигму (**gōsti* **gōdetь* (a.n.c.) [Скл.: 169]). Попри відсутність наголосових маркерів у реєстровому дериваті словникової статті та ілюстративному матеріалі, що зафіксовані у «Словнику бойківських говірок» М. Онишкевича, можемо потверджувати в ньому, виходячи з інтонаційного малюнку, суфік-сально-кореневий тип акцентуації: *гудити* «обмовляти»: *Легше гудити, як робити. – Здоровен'кі буд'мо: себе хвал'ім, інших гуд'мо!* [СБГ I: 197]. Такий наголосовий малюнок простежується й у наддністрянських та давніх гуцульських говірках: *гудіти*: *Єдні ми тя хвалят, дру́гі ми тя гудят* (В) [ГБ: 260]; *hudyty* «*ganić, hanbbić*»: *Usi hudiet na neho, a win dobryj cziolowik* (Кор.). *Mene hugie, mene sugie, ja sy ny boju* (Ur.) [SH: 77]. Аналогічне наголошування засвідчує і Є. Желехівський (з покликанням на О. Потебню): *гудіти, гуджу, гудии* (Пот. III: 26) [Жел.: 163]. Та Ф. Піскунов у своєму «Словнику...», що відбиває особливості української мови обидвох частин України, означене утворення подає без наголосового маркера: *гудити* «*осуджувати, дорікати*» [Пі: 60]. Натомість коренева його акцентуація в локальних сучасних гуцульських говірках може завдячувати лише «наголосовому впливу» літературного мовлення: *гудити* «*осуджувати, критикувати*» [СГГБ: 54]; *гудити* «*викривати, компрометувати, гидити*» [МСГГ: 40].

У лексикографічному джерелі, яке репрезентує особливості південних говорів української мови, за означеним вербативом закріплені два лексико-семантичні варіанти, що насправді характеризуються омонімією відношень і відмінністю акцентуаційних типів, потверджуючи належність до різних структурних класів (VI і XI), хоча й виводяться з однієї праслов'янської кореневої морфеми. Відповідно до закріпленого за реєстровим словом наголосового маркера та інтонаційного малюнку ілюстративного матеріалу, покликуваний дериват мав би характеризуватися суфік-сально-флексійною акцентуацією: *гудіти*: 1. «*хулити, ганити, ганьбити, осуджувати*». Див. *ганьбити*. 2. «*грати на басі; шуміти, як джміль*»: *Гай гуде!* «*ліс шумить, виє*». *Аж гуде!* «*від нього шум відлунює*» [Б.-Нос.: 108]. Варто наголосити, що укладачі «Словаря української мови», усупереч інтонаційному малюнку фрази, за аналізованим дієсловом закріпили кореневий тип

акцентуації, що внаслідок «лексикографічної традиції» усталився як нормативний у сучасній українській літературній мові, не маючи нічого спільного з інтралінгвальними процесами: *гудити, -джу, -диш* «хулити, ганити, засуджувати» (Метл.: 440): *Гудите, судите, а сами такі* (Лукаш.: 79). *Здорові будьмо, та себе не гудьмо* (Прик.) [Гр. I: 336]; *гудити, гуджу, -диш* [Гол.: 84]; *гудити, гуджу, -диш* «виносити осуд, виражати незадоволення; ганити; протилежне хвалити» [СУМ II: 189].

У гуцульських, бойківських та сучасних закарпатських говірках виокремлюється продуктивністю вживання відзвуків вербатив *говорити*, у семантичній структурі якого превалує похідна вербалізаційна складова. Його суфіксально-коренева акцентуація (з рецесивним наголошуванням усіх презенсних форм) виявляє закоріненість у пізньопраслов'янську рухому акцентну парадигму (**govoriti* * *govorĭbь* (a.n.c.) [Скл.: 161]): [*howoryty* «*mówić*»: *Szos sobi howoru* (Mat. V: 140 (Zieł). *Sy ja akurat tak, jak ludy howoriy* (Mat. XI: 78 (Zieł). Пор. *rozhoworyty sy, wyhoworyty.*] [SH: 74], *gowopúmi* [УГР: 352], *говор'у* [УГР: 357], *гѡворит* [УГР: 201], *сиговорит* [УГР: 184], *говор'ѣ* [УГР: 184], *говор'ат* [УГР: 168], *говориу̇* [УГР: 167], *говори́ли* [УГР: 180, 350]; *говорит* «розповідає» [СГГР: 27]; *говори́ти, -вориш, говори́т і говори́е, -во́р'ат, -во́р'ат, -во́р'ят, -во́рут, -во́р'ет* «говорити» [СБГ I: 177]; *говори́ти* [УЗГ: 102 (б.), 140 (м.)]; *говори́ла* [УЗГ: 62 (б.), 119 (в.)]; *говори́ли* [УЗГ: 66 (б.)].

У західно- і східнобойківській локальних говірках аналізований вербатив у всіх граматичних формах презенсу, окрім першої особи однини, відзначається суфіксально-флексійним наголошуванням, потверджуючи консервацію пізньопраслов'янської рухомої акцентної парадигми. Однак у східнобойківській локальній говірці презенсні форми його префіксальних дериватів, не без впливу літературного мовлення, характеризуються рецесією наголосу на корінь, потверджуючи співвіднесеність суфіксально-кореневого наголошування з іншими південно-західними говорами: *говоримѣ́* [Возн.: 179]; *говор'а́т* [Возн.: 180]; *govoríti, govór'u, govorít, govorí* «говорити»; *po=govoríti, po=govór'u, po=govórit; po=govór'ím* «поговорити» \diamond (*po*)*govoríti v óčĭ* «(но)говорити

*віч-на-віч»; na=γovorítí «наговорити»; ob=γovorítí «оббрехати»; do=γovorítí s'a «домовитися»: Мω s'a doγovoríli, u nás – slóvo máje bóti slóvo. [СКУТГ: 88]. У літературних стандартах української мови аналізований вербатив – суфіксально-кореневого типу наголошування: говорі́ти [Жел.: 147]; говорі́ти, -рю́, -риш: 1. «говорити». 2. «розмовляти» [Гр. I: 296]; говорі́ти, -рю́, -во́риш, -во́рять [Гол.: 78]; гово́ри́ти, – р. говорі́ть, бр. гавары́ць, др. говорити «кричати; говорити», п. goworzyć «балакати, базікати», [gaworzyć] «ленетати; балакати», ч. hovořiti, слц. hovorit', вл. howoric' «глухо» звучати; бушувати», болг. гово́ря «говорю», м. говори «говорить», схв. гово́риту, слн. govoriti, стсл. говорити «галасувати, кричати»; – псл. govoriti, [*gavoriti], похідне від govor [*gavor] суфіксального утворення від звуконаслідувального gov- [gav-] іє. < *gou- | gōv- (пор. [го́вка] «розмова» (МСБГ) [ЕСУМ I: 542].*

У бойківських говірках, як і в галицькому варіанті літературної мови, у семантичній структурі дієслова **кришити** простежується розпад полісемії, що забезпечило набуття омонімічних відношень його лексико-семантичним варіантам, засобом диференціації яких виступає зміна акцентного типу – із суфіксально-кореневого на суфіксально-флексійний: криши́ти, -шу́, -шиш: 1. «подрібнювати». 2. «рубати». 3. «різати» [СБГ I: 308]; криши́ти: 1. «рвати, підмивати» (береги)»: Вода́ криши́т береги́. 2. «кришити» (хліб). 3. «ламати» (віз, дерев'яні предмети) [СБГ I: 389]; криши́ти [Жел.: 381]; криши́ти «дрібно сікти гичку» [ДСсР: 55], криши́ти «різати, роздрібнювати» [СГГ: 105], криши́ти, пол. krszyna, полаб. kraseina «кришка, крихітка»; псл. kрѣха «крихта», іє. kрī -s- «ударяти, товкти, ламати» [ЕСУМ III: 96]; криши́ти, -шу́, -шиш, -шить [Орф.: 332].

У південно-західних говорах, як і літературних стандартах української мови та сучасній українській, засвідчується група відсубстантивних вербативів з процесуальною семантикою того ж таки, дев'ятого, структурного класу, що є пізнішими утвореннями. Вони характеризуються продуктивністю лексико-семантичної деривації й тотожністю акцентуації з аналізованими вище дериватами: божі́тися «клястися, божитися»; грузі́ти «грузнути», «вантажити»; дранчі́ти «колоти

дерево на дранку»; **курі́ти** «лаяти кого, називати його матір курвою»; **лічі́ти** «лікувати»; **місі́ли** «розмішувати»; **пліши́ти** «забивати плішки, кілок»; **пруді́ти** «випарювати»; **сварі́ти** «лаяти»; **с(ш)коблі́ти** «скребти; шліфувати». Правда, окремі з них відзначаються локальністю характеру: **дранчі́ти** [дранчі́ти], **-чу́, -чиш** «колоти дерево на дранку». 2. «оббивати дерев'яні стіни або стелю під штукатурку; дранкувати» [Саб.: 78].

Єдиний вербатив у досліджуваному наріччі вирізняється відмінністю акцентуації на рівні суміжних говорів, що репрезентує окремі їх підгрупи. Так, дієслово **прудити** у всіх гуцульських говірках та галицькому літературному стандарті української мови potwierджує послідовну збереженість зазначеного типу акцентуації, як і парокситонного наголошування презенсної форми першої особи однини: **prudýty sy** «*ogrzewać się para*» (SzSŁ, Bž, Ur), «*kapiel w parze z zioł i korzeni*» (Ksm, Per), «*parzyć*» (Pdl). 2. «*wędzić*»: **Kobasú prudyt sy** (Per.). [SH: 187], **пруді́ти** «випарювати»: **Прудит** бёрбёниці від гуслінк'і [СГГ: 159], **пруді́ти** «тушкувати, довго варити» [СГГБ: 147], **прудити** «повільно йти» [МСГГ: 159], **пруді́ти, пруджу, прудиш** «гнати бліх або вошей; текти; сильно дуги; здувати (живит)» [Жел.: 784]; **пруді́тися, -тьця** «вигоняти бліх із білизни на вогні» [Пі: 218]. Натомість у бойківських говірках покликуваний вербатив характеризується суфіксально-флексійною акцентуацією: **пруді́ти** «тиснути; здувати (про шлунок)»: **Його пруді́т** – найівс'і горіхів [СБГ I: 158], [**prudíti**]: **naprudíti s'a, -žú s'a, -dít s'a** «напружитися» > [**prúžii**] [СКУТГ: 154]. У південно-східному літературному стандарті його фінітна форма зафіксована з варіантним (кореневим і суфіксальним) наголошуванням, особові ж – тільки з кореневим: **пруді́ти, -джу, -диш** «виганяти блохи, воші з одягу»: **Лягаючи, прудять** блохи (Грінч. II: 10) [Гр. III: 493], **пруді́тися, -джуся, -дишся** «ловити блохи, воші у своїй одежі» [Гр. III: 493]. Закріплення ж укладачами «Етимологічного словника української мови» за інфінітивом аналізованого дієслова варіантної акцентуації мотивується лексикографічною традицією: **пруді́ти** «гатити», **пруді́ти** «гнати бліх або вошей; текти (Нед.); сильно дуги (Нед.); здувати (живит) (Нед.)» (цікаво, що закріплення наголосу

укладачами зазначеного словника й за кореневою морфемою не potwierджується покликуваним джерелом («Малорусько-німецьким словарем» Є. Желехівського та С. Недільського), др. *прудь* «потік, прагнення», пол. *prąd* «течія», ч. *proud*, слц. *prúd* «тс.»; – псл. *prōdъ* «течія», пов'яз. чергуванням голосних з *prēdati* «кидатися, стрибати» [ЕСУМ IV: 616]; *прудіти*, *пруджу́*, *прудіиш*, розм., рідк. «те саме, що гатити» [СУМ VIII: 359] Укладачі одинадцятитомового «Словника української мови» звузили семантичну структуру означеного дієслова та закріпили за нею ремарки «розм., рідк.», убезпечивши їй, отже, мовну периферію, зумовлену, мабуть, «галицьким чинником»).

З акцентуаційного аспекту заслуговує на увагу й відсубстантивний постфіксальний вербатив з процесуальною семантикою (з перевагою вербального складника) *сваритися*, у якому potwierджується семантична й наголосова закоріненість у праслов'янську чи індоєвропейську спільноти. Він характеризується наголосовою відміною навіть на рівні одного говору.

Так, у сучасній локальній східнобойківській говірці, на відміну від решти бойківських, як і інших говорів південно-західного наріччя, покликуваний дериват функціонує з корневим типом акцентуації, що відбиває збереженість ним пізньопраслов'янської баритонованої акцентної парадигми (**s'variti* * *sv'arīti* [Скл.: 157]): *sváriti s'a*, *sváru s'a*, *-rit s'a* «сваритися» → *váditі s'a* [СКУТГ: 177]. А зміщення наголосу на тематичний суфіксальний сонант вербатива, що характерне для решти варіантів української мови, співвідноситься з його акцентуацією в словенській мові ([*свар*], *свára*, *свárка* (СУМ, Нед.) «лайка», *сваріти*, *сварітися*; – р. болг. *свára*, бр. *свárка*, др. *сварь*, п. *swar*, *swara*, ч. слц. *svár*, вл. нл. *swar*, полаб. *svorět*, слн. *svariti* «попереджувати», стсл. *сварь*; – псл. *swarъ*: – спорідн. з дісл. *svára* «відповідати», гот. *swaran* «присягати», двн. *swerian* «тс.; говорити певно», англ. *andswaru* «відповідь», нвн. *Schwur* «клятва», лат. *sermo* «бесіда, розмова»; іє. **suġer-* «говорити» [ЕСУМ V: 186]): *сварітися* (сваритис'я ни на чім «сваритися без причин») [СБГ II: 204], *swaryty si* «*klócić się*» (Pdl). Пор. *poswaryty sy*, *swaruszyty sy*, *wadyty sy* [SH: 223]; *сваріти* «ляяти»: *Ци ни ме на н'а сваріти*, *шо м погáно остріг* [СГГР: 201]; *сварітис'і*, -

ру́с'ї «телотати, кричати (індик)» [ДСсР: 80], *сварі́тися, -рю́(ся), свари́ши(ся), -ри́ть(ся), -ря́ть(ся)* [Гол.: 359]; *сварі́ти* «ганити, картати», «докоряти». Див. *ла́яти*. [Б.-Нос.: 322]; *сварі́тися, -тьця* «сваритися, погрожувати» [Пі: 233]; *сварі́ти* [Жел.: 853]; *сварі́ти(ся), -рю́(ся), -ри́ши(ся)*: 1. «сердитися на кого». 2. «сваритися» [Гр. IV: 103]; *сварі́ти(ся), -рю́(ся), -ри́ши(ся)* [Орф.: 680].

Якщо укладачі сучасних лексикографічних джерел української мови покликувані вище дієслова послідовно реєструють із суфіксально-кореневим акцентуванням, при наголошеності флексії презенсної форми першої особи однини, то за дієсловом *скоблити* вони закріпили суфіксально-флексійне наголошування, знехтувавши лексикографічною традицією, як і лінгвальними чинниками: *скоблі́ти, -лю́, лі́ши* «зчищати, знімати верхній шар чогось чим-небудь гострим» [СУМ IX: 288; Орф.: 699].

Отже, досліджувані суфіксальні вербативи дев'ятого структурного класу (з тематичним суфіксом -и-), що в південно-західних говорах функціонують із суфіксально-кореневою акцентуацією, характеризуються процесуальною, частина – відзвуковою, ітеративною семантикою, як і грамемою недоконаного виду. Більшість з них семантично, морфологічно й акцентуаційно закорінена в праслов'янську спільноту, співвідносячись із пізньопраслов'янськими акцентними парадигмами – окситонованою, рухомою, поодиноким баритонованою. Вербативи, наголошування яких заглиблюється в окситоновану парадигму, характеризуються послідовним збереженням рецесивного наголосу на кореневій морфемі в усіх презенсних формах. Більшість дієслів виявляє співвіднесеність з рухомою акцентною парадигмою. Коренева акцентуація їхніх презенсних форм зумовлена, мабуть, аналогією до наголошування дериватів, закорінених в окситоновану парадигму. Презенсна форма першої особи однини аналізованих вербативів лише в буковинсько-наддністрянській групі послідовно зберігає парокситонний наголос. Натомість бойківські й закарпатські говірки відзначаються співвіднесеністю акцентуації зазначеної форми з південними говорами, варіантами української літературної мови, як і сучасної, – наголошенням флексії. Окремі дієслова виявляють наголосову відміну на рівні суміж-

них говорів, що репрезентують різні діалектні підгрупи, як і на рівні одного говору. Деякі аналізовані вербативи в сучасній українській літературній мові репрезентують суфіксально-флексійну акцентуацію, зумовлену екстралінгвальними чинниками.

Умовні скорочення

Літери в круглих дужках (у.), (б.), (в.), (м.), які розміщені в квадратних дужках після цифри на позначення номера сторінки скороченої назви джерела, слугують найменуванням закарпатських говірок (ужанські, боржавські, верховинські, марамороські).

Умовні скорочення лексикографічних джерел

Б.-Нос. – Білецький – Носенко П. Словник української мови / підг. до видання В.В. Німчук. – К. : Наукова думка, 1966. – 424 с.

Возн. – Возний Т.М. Система дієслівних форм часу в говірці села Бітлі на Львівщині // Українська діалектна морфологія. – К. : Наукова думка, 1969. – С. 177 – 183.

ГБ – Верхратський І. Говір батюків. – Львів, 1912. – 308 с.

Гов. – Говори української мови (збірник текстів) / за редак. Т.В. Назарової. – К. : Наукова думка, 1977. – 590 с.

Голов. – Матеріали для словаря Малорусскаго нарѣчія // Мовознавство – першоджерела : науковий збірник Музею української культури в Свиднику / упор. : Й.О. Дзензелівський, З. Ганудель. – Пряшів, 1982. – Т. 10. – С. 311 – 612.

Гол. – Голоскевич Г. Правописний словник. – Лондон : Вид-во Союзу українців у Великій Британії, 1961. – 460 с.

Гр. – Грінченко Борис. Словарь української мови : у 4-х т. / упор. з додатком власного матеріалу Б. Грінченко. – К. : В-во АН УРСР, 1958. – Т. I. – 494 с. ; Т. II. – 573 с. ; 1959. – Т. III. – 506 с. ; Т. IV. – 563 с.

ДСсР – Горбач О. Словник діалектної лексики північно-наддністрянської говірки сіл Романів, Підсоснів, Підберізці й Лагодів // Північно-наддністрянська говірка й діалектний словник с. Романів Львівської області: Відбиток з «Наукових Записок» Українського Технічно-Господарського Інституту в Мюнхені. – Мюнхен, 1965. – Т. VII (X). – С. 24 – 103.

ЕСУМ – Етимологічний словник української мови : у VII-и т. – К. : НВП «Вид-во «Наукова думка» НАН України», 1982. – Т. 1. – 631 с. ; 1985. – Т. II. – 570 с. ; 2003. – Т. IV. – 653 с. ; 2006. – Т. V. – 703 с. ; 2012. – Т. VI. – 566 с.

Жел. – Желеховський Є., Недільський С. Малоруско-німецький словар : у II-х т. – Мюнхен : Monachii, 1982. – 1117 с.

Кміт – Кміт Ю. Словник бойківського говору // Літопис Бойківщини / упор. Р. Данчич. – Львів : Каменяр, 2007. – Випуск 2. – С. 179 – 218 ; 2009. – Випуск . – С. 275 – 304.

МСГГ – Піпаш Ю., Галас Б. Матеріали до Словника гуцульських говірок. – Ужгород : Графіка, 2005. – 264 с.

Шило – Шило Г. Наддністрянський регіональний словник. – Львів – Нью-Йорк, 2008. – 288 с.

Орф. – Орфографічний словник української мови. – К. : Довіра, 1994. – 863 с.

Пі. – Словник живої народної, письмової і актової мови руських югівщань Російської і Австро-Венгерської цесарії. – Київ : Типографія Е.Я. Федорова, 1882. – 304 с.

Саб. – Словник закарпатської говірки села Сокирниця Хустського району. – Ужгород : Ліра, 2008. – 480 с.

СБГ – Онишкевич М.Й. Словник бойківських говірок : у 2-х ч. – К. : Наукова думка, 1984. – Ч. I. – 495 с.

СБГГ – Словник буковинських говірок / за заг. ред. Н.В. Гуйванюк. – Чернівці : Рута, 2005. – 688 с.

СГГ – Гуцульські говірки. Короткий словник / відп. ред. Я. Закревська. – Львів, 1997. – 232 с.

СГГБ – Негрич М. Скарби гуцульського говору : Березові. – Львів : Інститут українознавства імені І. Крип'якевича НАН України, 2008. – 224 с.

СГГР – Грицак М. Скарби гуцульського говору: Росішка. – Львів : Інститут українознавства імені І. Крип'якевича НАНУ, 2008. – 318 с.

СГЦБ – Матіїв М. Словник говірок центральної Бойківщини. – Київ – Сімферополь : Ната, 2013. – 601 с.

Скл. – Скляренко В.Г. Праслов'янська акцентологія. – К., 1998. – 342 с.

СКУТГ – Словарь карпатоукраинского торуньского говора / отв. ред. А.Ф. Журавлев. – М. : ИС РАН, 2001. – 216 с.

СУМ – Словник української мови : в 11-ти т. / за ред. І.К. Білодіда. – К. : Наукова думка, 1971. – Т. II. – 550 с. ; 1977. – Т. VIII. – 927 с. ; 1978. – Т. IX. – 916 с. ; 1980. – Т. XI. – 699 с.

УГР – Павлюк М., Робчук І. Українські говори Румунії : Діалектні тексти. – Едмонтон – Львів – Нью-Йорк – Торонто : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАНУ, 2003. – 782 с.

УЗГ – Українські закарпатські говірки : Тексти / упор. та передм. О.Ф. Миголинець, О.Д. Пискач. – Ужгород : Ліра, 2004. – 397 с.

SH – Jan Janów. Słownik huculski [text] / Opracował i przygotował do druku Janusz Rieger. – Krakow : Wyd-wo naukowe DWN, 2001. – 302 s.

Література

1. Винницький В.М. Українська акцентна система : становлення, розвиток / Василь Винницький. – Львів : Бібльос, 2002. – 578 с.

2. Винницький В.М. Про українську дієслівну парокситонезу / В.М. Винницький // Мовознавство. – 2008. – № 4 – 5. – С. 40 – 54.

3. Іваночко К. Акцентуація ономотопічних (ентомологічних) суфіксальних дієслівних утворень у південно-західних говірках української мови / Костянтин Іваночко // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – 2012. – Випуск 57. – С. 263 – 274.

4. Іваночко К. Про особливості наголошування префіксально-суфіксальних дієслівних лексем із суфіксом *-а-* з дуративною семантикою в подільських та бойківських говірках у порівнянні з іншими південно-західними, південно-східними й відповідними говорами російської мови / К.М. Іваночко // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. – Т. 26 (65). – № 4. – Ч. 1. Филология. Социальные коммуникации. – Симферополь, 2013. – С. 33 – 42.

5. Іваночко К. Акцентуація видових корелятивів *лишати* – *лишити* та їх похідних у південно-західних говорах української мови з екстраполяцією на слов'янський контекст / Костянтин Іваночко // Мир человека на гранях языка : Международный сборник научных трудов по лингвокультурологии. – Самара, 2013. – С. 97 – 109.

6. Іваночко К. Наголошування каузативних дієслів *лунати*, *лунати* / *луніти* в південно-західних говорах української мови / Костянтин Іваночко // Spheres of culture : Journal of Philology, History, Social and Media Communication, Political Science, and Cultural Studies. – Lublin : Maria Curie-Skladowska University, 2013. – Volume V. – S. 201 – 210.

7. Іваночко К. Видова й наголосова співвіднесеність суфіксальних вербативів з процесуальною семантикою впливу на об'єкт (суб'єкт) третього й дев'ятого структурних класів із суфіксами *-а-*, *-и-* в південно-західних говорах української мови в порівнянні з говорами мови російської / Костянтин Іваночко // Spheres of culture : Journal of Philology, History, Social and Media Communication, Political Science, and Cultural Studies. – Lublin : Maria Curie-Skladowska University, 2014. – Volume IX. – S. 200 – 208.

8. Іваночко К. Особливості наголошування суфіксальних дієслів-ономатопів із суфіксом *-а-* (п'ятого структурного класу) суфіксально-кореневого типу акцентуації в південно-західних говорах української та говорах російської мов / Костянтин Іваночко // Человек – культура – язык. Международный сборник научных трудов по лингвокультурологии. – Самара, 2014. – С. 82 – 92.

9. Іваночко К. Особливості наголошування префіксально-суфіксальних вербативів із реляційною морфемою *-ува-* в наддністрянських говірках / Костянтин Іваночко // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія : Мовознавство. – Тернопіль : Тернопільський нац. пед. університет імені Володимира Гнатюка, 2014. – Вип. II (24). – С. 102 – 111.

10. Іваночко К. Особливості наголошування суфіксальних відсубстантивних дієслів із суфіксом *-и-* суфіксально-флексійного акцентного типу в мараморській локальній говірці закарпатських говірок / Костянтин Іваночко // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Філологічні науки. – Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2015. – Випуск 38. – С. 143 – 150.

11. Огієнко І. Історія української літературної мови / Іван Огієнко (Митрополит Іларіон). – К. : Либідь, 1995. – 296 с.

12. Царук О. Українська мова серед інших слов'янських : етнологічні та граматичні параметри : монографія / Олександр Царук. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 1998. – 324 с.

13. Шахматов А.А. Введение в курс истории русского языка. Исторический процесс образования русских племен и наречий / А.А. Шахматов. – Петроград, 1916. – Ч. 1. – 148 с.

Иваночко Костянтин. Акцентные особенности суффиксальных вербативов несовершенного вида суффиксально-корневого акцентного типа в юго-западном наречии украинского языка. В статье проанализированы акцентуационные особенности суффиксальных вербативов девятого структурного класса (с тематическим суффиксом *-и-*), характеризующиеся процессуальной, иногда отзвуковой, итеративной семантикой и граммемой несовершенного вида. Большинство из них семантически, морфологически и акцентуационно углубляются в праславянскую общность. Все они демонстрируют парокситонную акцентуацию в презенсных формах. Бойковский и закарпатский говоры отличаются соотносительностью акцентуации презенсной формы первого лица единственного числа с южными говорами, вариантами украинского языка, как и современного, – акцентированием флексии.

Ключевые слова: акцентуация, акцентный тип, акцентная парадигма, парокситонированное ударение.

Ivanochko Kostyantyn. Accent peculiarities of suffixed imperfective verbals of the suffix-root accent type in the southwestern dialect of the Ukrainian language. The article analyzes the accent features suffixed verbals of the ninth structural class (with thematic suffix *-y-*), characterized by procedural, and partly by sound, iterative semantics and by imperfective grammeme. Most of them semantically, morphologically and accentually are rooted in ur-Slavonic community. They show paroxytonic accentuation in present tense forms. The first person singular present tense accentuation of the Boyko and Transcarpathian dialects correlates with that of the southern dialects, with variants of the Ukrainian literary language, and the modern language – by flexion accentuation.

Key words: accentuation, accent type, accent paradigm, paroxytonic emphasis.